

Шатрава Сергій Олександрович,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративної
діяльності поліції Харківського
національного університету внутрішніх
справ

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

В умовах сьогодення, вельми актуальним є питання визначення сутності, мети, особливостей та науково обґрунтованого поняття «запобігання корупції в діяльності органів Національної поліції», що є необхідною складовою антикорупційної політики держави, ефективність якої є запорукою належного виконання працівниками Національної поліції своїх повноважень щодо дотримання прав і свобод людини і громадянина, впливає на формування позитивного іміджу нашої держави та поглиблення процесів інтеграції до європейської спільноти тощо.

На актуальність проблематики щодо запобігання та протидії корупції в діяльності державних інституцій в цілому та Національної поліції зокрема, звертали увагу провідні вчені у галузі адміністративного права: В. Б. Авер'янов, С. М. Алфьоров, М. Ю. Бездольний, В. М. Гаращук, О. В. Джафарова, І. А. Дьомін, В. А. Завгородній, Д. І. Йосифович, М. І. Мельник, Є. В. Невмержицький, О. М. Охотнікова, О. Я. Прохоренко, С. С. Рогульський, С. С. Серьогін, О. В. Ткаченко, І. І. Яцків, А. О. Яфонкін та інші.

На початку варто вказати, що аналіз закріплення категорії «корупція» в законодавчих актах, порушив перед нами одну проблему, яка має вагоме значення щодо викоренення цього негативного явища. Ця проблема полягає у визначенні напрямків (функцій) держави, які спрямовані на подолання корупції. З метою визначення останніх, проаналізуємо існуючі наукові напрацювання щодо таких категорій, як: «протидія», «запобігання» та «профілактика корупції» тощо. Зауважимо, що аналіз назв законодавчих актів, щодо визначення категорії «корупції» свідчить, що останні на протязі всієї незалежності Української держави, використовували різні поняття: «боротьба», «протидія», «запобігання».

Звідси виникає питання, що вкладається в зміст останніх, та що, враховуючи сучасні виклики, найбільш повно розкриває діє пов'язанні із формуванням та реалізацією державної антикорупційної політики?

Для цього звернемося до теоретичних напрацювань. Так, Г. А. Аванесов, розглядає боротьбу з правопорушеннями як багаторівневу діяльність, різні рівні якої є нерівнозначними і відносяться один до одного як частини до цілого, входять один в одного. При цьому найширшим поняттям пропонується вважати «боротьбу з правопорушеннями», яким, на думку автора, охоплюється вся робота органів виконавчої влади і громадськості, спрямована на охорону інтересів суспільства і громадян від злочинних зазіхань [1, с. 235]. Дослідник включає в зміст цієї категорії усе, починаючи від розробки законодавства і його застосування, і закінчуючи закріпленням результатів виправлення і перевиховання осіб, які скоїли

правопорушення, у тому числі, й виявлення та усунення причин і умов правопорушень. Зазначена позиція, є занадто широкою та містить багато дискусійних моментів. На думку С. А. Гадойбоева, термін «боротьба» асоціюється переважно з моментом активного наступу на корупцію, із застосуванням репресивних заходів кримінально-правового та іншого характеру, із протиборством з конкретними проявами корупції і особами, які їх вчинили. Він зазвичай не ототожнюється з антикорупційними заходами профілактичного характеру [2, с. 38]. В. О. Белік, зазначає, що «боротьба», використовується у багатьох аспектах адміністративно-правового регулювання антикорупційних заходів, цей термін видається більш придатним для характеристики досліджуваного державно-правового механізму [3, с. 188]. Зазначене твердження є дискусійним, оскільки вчений, категорію «боротьба», ототожнює з державним механізмом, що на нашу думку, в умовах людиноцентристської концепції розвитку держави є неприпустимим.

Цікавою є позиція, висловлена М. І. Мельником, який зазначає, що досить часто терміном «боротьба з корупцією» не охоплюються профілактичні заходи антикорупційного характеру. У свою чергу, термін «контроль над корупцією» вживається як синонім терміна «запобігання корупції» [4, с. 213]. Ми проти такого порівняння, оскільки завдання, яке стоїть перед державними інституціями – це зменшення рівня корупції, викоренення останньої, а якщо мова йде про «контроль», то вбачається, що держава дозволяє здійснювати корупційні дії, питання стоїть лише здійснення останньої в рамках певних процедур. При цьому вчений виокремлює такі напрямки протидії корупції як: 1) запобігання корупції; 2) виявлення, розслідування, розгляд фактів корупційних діянь, забезпечення передбаченої законом відповідальності за корупційні правопорушення у всіх випадках їх вчинення; 3) вдосконалення антикорупційного законодавства; 4) поновлення законних прав та інтересів фізичних та юридичних осіб, усунення наслідків корупційних діянь [4, с. 219]. Підсумовуючи вищеведену позицію, зауважимо, що ми не погоджуємось, що «запобігання» є складовою «протидії», оскільки, на нашу думку, ці види діяльності, по-суті, є самостійними, мають різну мету та суб'єктів реалізації тощо. Категорія «протидія» тлумачиться як дія, яка спрямована проти іншої дії і яка перешкоджає їй [5, с. 992]. Вважаємо, що «протидія» застосовується, як правило, тоді, коли йдеться про припинення чогось, що вже відбувається тощо. Наголосимо, що «протидія», як самостійна складова антикорупційної політики також викликає заперечення. Це пов'язано з тим, що в загальному вигляді корупція, проявляється у вчиненні або правопорушення, або злочину, склади яких, містяться у нормативних актах, а тому охоплюються такою функцією держави, як – правоохоронна тощо.

При цьому ми погоджуємось із М. І. Мельником, в частині виокремлення в якості самостійного виду антикорупційної політики держави, такої складової, як – профілактика. Але виникає питання, як співвідносяться категорії «профілактика корупції» та «запобігання корупції»? На нашу думку, «запобігання» й «профілактики» мають одну мету та застосовуються до вчинення корупційного правопорушення або правопорушення пов'язаного з корупцією і з самим правопорушенням не пов'язані на відміну від заходів протидії правопорушенням та відповідальності за нього. При цьому категорія «запобігання» є ширшою за «профілактику», оскільки остання, спрямована на визначене коло осіб, які раніше

були суб'єктами правопорушень або порушували встановлені правила поведінки. Наголосимо, що категорія «запобігання корупції» є ширшою від категорії «профілактика корупції» як за сферою управлінської діяльності, так і за колом суб'єктів, що охоплюються цим поняттям. Отже, зробимо проміжний висновок, що держава, в особі певних державних інституцій за допомогою правового інструментарію здійснює заходи щодо запобігання корупції та протидії останній. Ці заходи, визначаються в державній антикорупційній політиці держави тощо.

Трансформуючи вищенаведені позиції на предмет нашого дослідження, сформулюємо авторську позицію щодо категорії «запобігання корупції в діяльності органів Національної поліції». Це складова частина загальнодержавної антикорупційної політики, яка об'єднана національною ідеєю подолання цього негативного явища, включає стратегію розвитку публічно-правових відносин щодо усунення, нейтралізації чи обмеження дії посадових осіб органів Національної поліції (детермінант) корупції та цілеспрямованому впливі за допомогою комплексу адміністративно-правових інструментів для досягнення поставлених цілей, що складаються у сфері реалізації завдань та функцій Національної поліції України [6, с. 24-25].

Метою запобігання корупції в діяльності органів Національної поліції України є: стимулювання посадових осіб Національної поліції до правомірної поведінки щодо виконання завдань та функцій, які покладені на них; перешкоджання вступу їх у корупційні відносини; припинення таких відносин; недопущення провокацій протиправних дій з боку осіб, які не є посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави; формування іміджу органів Національної поліції як державної інституції, що підтримує національну ідею подолання цього негативного явища та робить відповідні шляхи для її реалізації; створення правових та організаційних засад запобігання корупції в органах Національної поліції; розроблення превентивних антикорупційних механізмів, правил щодо усунення наслідків корупційних проявів [с. 25].

До основних ознак запобігання корупції в органах Національної поліції України слід віднести: 1) результат суспільного запиту, необхідна умова проведення всіх проголошених реформ державних інституцій в цілому та Національної поліції зокрема; 2) визначений правовий інструментарій, що необхідний для досягнення поставлених цілей; 3) обов'язковий характер для всіх поліцейських; 4) публічний інтерес – новий європейський правоохоронний орган, в основі роботи якого європейські цінності забезпечення прав і свобод людини і громадянина; 5) чітко визначені цілі, завдання та напрямки щодо запобігання корупції в діяльності Національної поліції; 6) спрямованість на ефективну реалізацію прав і свобод людини і громадянина, що закріплені в Конституції України; 7) створення такої системи соціальних зв'язків, за якої істотно зменшується ймовірність виникнення ситуацій, які спонукають до зловживання службовим становищем; 8) відкритість та доступність для громадськості та всіх осіб, які цікавляться питаннями запобігання корупції в органах Національної поліції цієї діяльності; 9) створення відповідних стимулів до правомірної поведінки та обмежень для зловживань службовим становищем посадовими особами Національної поліції тощо [6, с. 25].

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Аванесов Г. А. Криминология / Г. А. Аванесов. – М. : Академия МВД, 1984. – 498 с.
2. Гадойбоев С.А. Поняття та причини корупції серед особового складу органів внутрішніх справ України / С. А. Гадойбоев // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 2002. – № 5. – С. 36–43.
3. Белік В. О. Поняття та структура механізму адміністративно-правової протидії корупції прокуратурою України / В. О. Белік // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – № 3-2. – С. 188–192 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.pap.in.ua/3-2_2013/7/Bielik%20V.O..pdf.
4. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) : моногр. / М. І. Мельник. – К. : Юридична думка, 2004. – 400 с.
5. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – Київ, Ірпінь : ВТФ Перун, 2003. – 1440 с.
6. Шатрава С. О. Теорія і практика запобігання корупції в органах Національної поліції України : адміністративно-правове дослідження: моногр. / С. О. Шатрава. – Х. : Діса плюс, 2016. – 456 с.